

UDK 81'367

81'367.3

81'367.7

Pregledni rad

Primljen 26. svibnja 2011., prihvaćen za tisak 6. lipnja 2011.

Romana Rogač

NEOSOBNA REČENICA U VEBERA I SUVREMENOJ LITERATURI

Uvod

U ovom je radu središnja tema neosobna rečenica u vremenskom rasponu od Adolfa Vebera Tkalčevića pa do suvremenih gramatika, no o njoj se ne bi moglo pisati bez spominjanja neosobnih glagola te preoblike obezličnja. U prvom poglavlju dajem kratku biografiju Adolfa Vebera Tkalčevića s nekoliko zanimljivosti koje možda nisu poznate široj javnosti te ističem važnost njegova stvaralaštva. U poglavlju o nazivlju dajem prijevod Veberove terminologije. U poglavlju o uporabi nazivlja osoba/osobno/neosobno i „lice/lično/bezlično“ potkrepljujem argumentima uporabu i jednog i drugog tipa nazivlja temeljeći se na člancima Sande Ham i Branke Tafre koje su o tome temeljito polemizirale. U glavnom dijelu koji sadrži bit moga rada dajem definicije neosobnih rečenica i neosobnih glagola iz različitih priručnika, gramatika i članaka koji su navedeni u popisu literature. Taj se dio temelji na usporedbi Veberove obrade neosobnih rečenica i glagola s onom u suvremenim jezikoslovnim djelima. U Vebera su oni zaista slabo obrađeni, možda već tada i podcjenjivani, a ništa bolje nisu prošli ni u suvremenoj literaturi, ali se danas ipak malo sustavnije o njima piše pa su im odvojena i čitava poglavlja, mjesto samo povremenog spominjanja kakvo možemo uočiti kod Vebera. U posljednjem se poglavlju bavim preoblikom obezličnja te rečenicama koje ju mogu proći.

Adolfo Veber Tkalčević

Veber je rođen 1825. godine u Bakru. U rodnom je gradu završio pučku školu, gimnaziju u Rijeci, zatim se upisao na zagrebačko sjemenište, a kasnije je poslan na bogosloviju u Peštu. Bio je izvrstan student, a tome svjedoči i podatak da je u roku od tri godine na bogosloviji naučio francuski, češki, mađarski, njemački i poljski jezik. Ubrzo nakon što se zareadio, postao je i

učitelj u zagrebačkoj gimnaziji. Budući da se iste godine uveo i hrvatski jezik u gimnazije, Veber se predaje pisanju školskih knjiga o kojima ću reći nešto više u jednom od sljedećih poglavlja. Već 1854. hrvatski je jezik ukinut u gimnazijama i Veber tada odlučuje revno se boriti za uvođenje hrvatskog jezika u sve javne ustanove.

Većinu je svojih djela potpisao i književnim prezimenom Tkalčević. Razlog tomu je što su se u razdoblju ilirizma pohrvaćivala tuđa prezimena pa je tako Veber postao i Tkalčević, imajući na umu da je prijevod riječi *Weber* s njemačkog jezika na hrvatski - *tkalac*.

Osim što se bavio jezikoslovljem, Veber je bio i književnik, kritičar, estetičar, didaktičar i aktivni političar. U oblasti je jezikoslovlja pak ostavio najdublji trag. Osim svog najvažnijeg doprinosa hrvatskom jeziku, *Skladnje ilirskoga jezika* i *Slovnice hërvatske*, Veber je svoje jezikoslovne radove podijelio na polemike, programatske spise, znanstvene rasprave i prikaze. U njih neću dublje zalaziti kako se ne bih previše odmakla od teme ovoga rada.

Veber je umro 1889. godine, takoreći neprimijećen i zaboravljen. I. Pranjković (1993: 16) nam donosi i neslavnu zanimljivost kako je u povodu Veberove smrti u časopisu *Vijenac*, u kojemu je bio česti suradnik, objavljeno tek da mu je jedna od najvećih vrlina bio čitak rukopis.

Nazivlje u Vebera i suvremenoj literaturi

Za razumijevanje jezika Veberovih djela kao pripadnika zagrebačke filološke škole potrebno je proučiti nazivlje kojim se koristio. Veberova je terminologija dijelom originalna, a dijelom preuzeta iz drugih hrvatskih narječja, pogotovo iz kajkavskog. Navodim nekoliko termina kojima se Veber dosljedno koristio u svojim djelima.

Za početak je potrebno reći što je slovnica. Slovnica je gramatika, no u 19. stoljeću drugačije su definirane slovnica i gramatika; gramatikom su nazivali jezični sustav, a slovnicom djelo koje opisuje jezični sustav. Naziv je skladnja koristio za sintaksu. Ostalo nazivlje kojim se Veber koristio jest: *izreka* (rečenica), *samostavnik* (imenica), *pridavnik* (pridjev), *izvëstna/neizvëstna forma pridavnika* (određeni/neodređeni oblik pridjeva), *zaimë* (zamenica), *prislov* (prilog), *glagolj* (glagol), *spol* (rod), *jednobraj/viësbraj* (jednina/množina), *piknja* (točka), *slovka* (slog) itd. Veber u svojoj *Skladnji* padeže dijeli na samostalne i ovisne, dok danas ovisne nazivamo kosima, a samostalne i nezavisnima. Padež lokativ Veber naziva *prepozicionalom*.

Osoba/osobno/neosobno ili „lice/lično/bezlično“?

Što se tiče gramatičkog nazivlja za neosobne glagole i rečenice, koje ujedno koristi i Veber, u suvremenoj literaturi nalazimo na još nekoliko na-

ziva za iste rečenice, npr. *besubjektna, bezlična i jednočlana rečenica*. Pojedini su autori dosljedni pri uporabi jednog određenog nazivlja, pa tako Katičić uporabljuje izraz *bezlični*, Babić, Težak i Ham nazive *besubjektne i neosobne*, a Silić i Pranjković sva četiri oblika.

Nazivi *lice, lični i bezlični* potječu iz maretićevskog razdoblja, a *osoba, osobni i neosobni* iz predmaretićevskog. Iako u današnje vrijeme u hrvatskom standardnom jeziku koristimo izraze *osoba, osobni i neosobni*, u gramatičkom se nazivlju još povlači *lice, lično i bezlično*, pa su tako „zamjenice još uvijek češće lične nego osobne, morfološka je kategorija u glagola još uvijek *lice*, a rečenice su lične ili bezlične – znanstveno je nazivlje tvrda utvrda“ (Ham, 1998: 95).

Daničić, koji je slijedio Karadžićevu jezikoslovnu misao, uveo je naziv *lice*. Zašto je tomu tako vidi se iz Simeonova rječnika – 1. *persona*, grčki *prosopon*, znači *lice*, a latinska riječ znači *osoba*. Rješenje srpskih gramatičara nije bilo obvezujuće tijekom 19. stoljeća sve do izdanja hrvatske Maretićeve gramatike. Maretić, vjeran Karadžiću i Daničiću, preuzima i njihovo nazivlje ne uzimajući obzir je li hrvatsko ili nije. Tafra brani uporabu i naziva *lice* i *osoba* jer smatra da u „hrvatskom jeziku postoji gramatička kategorija *lica* i semantička kategorija *osobe* te da su zbog toga nazivi *lice* i *osoba* potrebni u hrvatskom jezikoslovnom nazivlju“ (Tafra, 2000: 95). Također smatra da se jezik ne smije izjednačavati s izvanjezičnom stvarnošću pa tako ni naziv *osoba* za individuu upotrebljavati i u gramatičkom značenju *lica* koje pripada supstandardu, jer *osoba* u jeziku nije isto što i *osoba* u izvanjezičnoj stvarnosti.

Nakon Maretića, u hrvatskim su se gramatikama koristila uglavnom oba tipa nazivlja, pa tako u staroslavenskoj gramatici Josipa Hamma nalazimo osobne zamjenice, a lične kao podvrstu osobnih (*ja, ti, mi, vi*), Simeon dosljedno bilježi oba tipa nazivlja, a u Babić-Finka-Moguševu pravopisu iz 1971. (i u izdanju iz 1994.) nalazimo osobnu zamjenicu, ali glagoli ostaju u licima.

Rješenje tomu jest koristiti ili jedan ili drugi naziv, no do problema dolazi jer su neki izrazi toliko ustaljeni da nema drugog ustaljenog izraza za isto, npr. preoblika obezličnja.

Neosobna rečenica i neosobni glagoli

Predikat je, kao dio rečeničnog ustrojstva, poseban po tome što otvara mjesto u rečenici ostalim rečeničnim dijelovima pa tako i subjektu. Postoje i predikati koji, po Katičiću, „ne traže nikakva subjekta pa kao da mu niti ne otvaraju mjesto“ (Katičić, 2002: 84), te su takvi predikatni glagoli nazvani **neosobnima („bezličnima“)**. Ti glagoli nisu pak obilježeni time što ne otvaraju mjesto subjektu, već time što im je sadržaj po neosobnoj uporabi takav da se rijeku ne može dodati vršilac. Sličnu definiciju, koja važi i s gledišta

današnje sintakse, daje i Veber u svojoj *Slovnici* te kaže da su neosobni glagoli oni „koji neimaju osobnoga subjekta, to jest, koji ne mogu stajati sa subjektom osobnoga zaimena: *ja, ti, on* itd. ter služe samo u 3. osobi singulara“ (Veber, 1876: 75). Dijeli ih na one koji se ničim ne dopunjuju te znače prirodne pojave i na one koji se dopunjuju raznim načinima (većinom povratnom zamjenicom *se*).

Veber u *Skladnji*, zajedno s definicijom rečenice i dijelovima rečeničnog ustrojstva, navodi i koji rečenični dijelovi mogu i sami činiti rečenicu pa tako navodi da su to svi neosobni glagoli i izrazi. „Osobina je tih glagola da im sadržaj kao rijek ne može imati vršioca“ (Katičić, 2002: 85). Oni pak mogu imati gramatički subjekt no on je sadržajno zalihostan jer ne može u sebi sadržavati ništa što nije već u glagolu sadržano. Tako se odnose imenice poput *kiše, groma, smrada, snijega* itd. prema glagolima *kišiti, grmjeti, smrdjeti, sniježiti* itd. Naprimjer:

(1) *Gèrmi. Sěva. Boli me.* (Veber, 2005: 8)

(2) *Mrači se. Puše. Grmi.* (Katičić, 2002: 84)

Neki se glagoli mogu rabiti i u osobnim i u neosobnim oblicima. Ponekad između jedne i druge uporabe nema formalne razlike. Pranjković i Silić navode primjere i kažu da „u rečenici *Danas puše vjetar* i u rečenici *Danas puše* dolazi formalno isti glagolski oblik (3. lice prezenta *puše*), ali je razlika očita ako te rečenice preoblikujemo tako da predikat dođe u perfekt. Tada naime lični glagolski oblik dobiva oznaku muškoga roda (*Danas je puhao vjetar*), a bezlični dobiva oznaku srednjega roda (odnosno ne-roda), npr. *Danas je puhalo*“ (Silić, Pranjković, 2007: 296). Babić i Težak (2007: 509) navode da se neosobno mogu upotrijebiti glagoli bez subjekta i objekta, ali da u takvim rečenicama ipak postoji skriveni subjekt *nešto*, što bi se slagalo s Kučandinom tvrdnjom da su u svakoj rečenici prisutni logički i psihološki subjekt. Npr.:

(3) *Puše od prozora.* (Babić, Brozović, Škarić, Težak, 2007: 509)

Pranjković i Silić u svojoj *Gramatici* navode specifičnost rečenice u usporedbi sa zamjenicama i glagolima koja se sastoji u tome da u rečenici osoba može biti neutralizirana pa takve rečenice nazivaju **bezličnima**, a budući da se u njih ne može uvesti gramatički subjekt, naziva ih se i **besubjektnima** ili **jednočlanima** (jer imaju jedan od dvaju najvažnijih dijelova rečeničnog ustroja – predikat). U takvim rečenicama u službu predikata dolaze bezlični glagolski oblici i oni isključuju mogućnost pojave subjekta jer se „iz bilo kojeg razloga, ne želi, odnosno ne smije imenovati“ (Silić, Pranjković, 2007: 296). Takvi su glagoli npr. oni koji označuju meteorološke pojave, koje navode i Veber i Katičić, ali ih ne označuju kao meteorološke. Za meteorološke predikacije Kučanda daje nekoliko definicija ili, bolje rečeno, obilje-

žja istih, npr., „meteorološke predikacije jesu egzistencijalni sudovi u kojima je subjekt ono za što se tvrdi da postoji“ (Kučanda, 1999: 80), pa kad kažemo *Kiši*, govorimo o kiši koja postoji.

Drugi su tip jednočlanih rečenica one kod kojih u službi predikata dolazi prilog sa sponom. Npr.:

(4) *Danas je vedro.* (Silić, Pranjaković, 2007: 317)

Prema Babiću i Težaku (2005: 251) besubjektne se rečenice upotrebljava kada nije važno isticati subjekt, kada ga je teško utvrditi jednom riječju i kada subjekt nije poznat. Ham ističe da se „na razini semantičkog ustrojstva vršitelj radnje prepoznaje kao nepoznati ili uopćeni, ali uvijek obilježen kao +živo, +ljudsko“ (Ham, 1999: 3). Ham također navodi da se neosobne rečenice mogu sklopiti i pomoću nesročnog predikata tvorenim glagolskim pridjevom trpnim. Neosobne je predikate tvorene glagolskim pridjevom trpnim moguće zamijeniti morfemom *se*.

(5) *Već je bilo postavljeno za kavu i kolače.*

(6) *Već se postavilo za kavu i kolače.* (Ham, 1999: 3)

Prema Hamovoj (2005: 56) kriteriji su za neosobnu rečenicu da se nesročnom prijelaznom čestičnom predikatu ne može pridružiti nominativ (vršitelj nije subjektiviziran), ali mu se pridružuje objekt u akuzativu, a nesročnom se neprijelaznom predikatu tvorenom glagolskim pridjevom trpnim (nastao od prijelaznog glagola) ne može pridružiti nominativ (ni trpitelj ni vršitelj nisu subjektivizirani), ali ni objekt u akuzativu.

U poglavlju o slaganju predikata sa subjektom Veber navodi i neosobne rečenice, iako one nemaju subjekt i kazuje kako se u tim rečenicama predikat uvijek nalazi u 3. osobi jednine. Katičić ovo određenje neosobnih predikatnih glagola potvrđuje te dodaje da je imenski dio njihovih složenih oblika uvijek u srednjem rodu pa se „bezličnost“ po tome najviše i prepoznaje. Ham (1999: 11) još dodaje da se u našoj suvremenoj jezikoslovnoj literaturi za izricanje neosobnog ustrojstva uz predikat u 3. osobi jednine nalazi i morfem *se*.

(6) *Rusom, kojim je do slave svoje otačbine stalo, nije se bilo čuditi.*
(Veber, 2005: 16)

(7) *Tamnilo se.* (Katičić, 2002: 84)

Kučanda promatra besubjektne rečenice s malo drukčijeg gledišta od ostalih domaćih suvremenih autora te se njegov rad temelji na radovima stranih autora. Uz gramatički subjekt on razlikuje i subjekt u logici, logički subjekt i psihološki subjekt. Tako navodi kako Corrodi naglašava da „besub-

jektne rečenice mogu postojati samo sa stanovišta gramatičke analize, dok su logički i psihološki subjekt prisutni u svakoj rečenici“ (Kučanda, 1999: 80).

Različite mogućnosti izricanja neosobnosti

Ham napominje da predikat u 3. osobi jednine srednjega roda + morfem *se* nije jedini mogući izraz neosobnog ustrojstva, već i predikat tvoren glagolskim pridjevom trpnim, koji se često miješa s pasivom, a on to nije. Budući da je vršitelj u neosobnim rečenicama nepoznat, one su značenjski bliske pasivnima. U pasivnim rečenicama bitan je subjekt/trpitelj za prepoznavanje, koji u neosobnim rečenicama izostaje kao nebitan rečenični dio, jer je „priopćajno žarište na samoj radnji“ (Ham, 1999: 11). Dakle, bitno obilježje neosobnih rečenica jest to da one „stoje uz“ samu radnju. Silić i Pranjković u svojoj *Gramatici* navode i mogućnost izražavanja „bezličnosti“ i 1. osobom množine i to u razgovornom stilu, pogotovo u kulinarskim receptima. Primjerice:

- (8) *Mrkvu očistimo, operemo, izrežemo na rezance i stavimo na mast.* (Silić, Pranjković, 2007: 318)

U sličnom se kontekstu za izražavanje „bezličnosti“ mogu koristiti i oblici u 2. osobi jednine, posebno u obraćanju jednoj osobi.

- (9) *Ideš ravno do kazališta, a onda skreneš lijevo.* (Silić, Pranjković, 2007: 318)

Također se „bezličnost“, pogotovo ako je riječ o više vršitelja radnje, može izraziti i oblicima u 3. osobi množine.

- (10) *Rugali su mu se zbog klempavih ušiju.* (Silić, Pranjković, 2007: 318)

„Da je tu doista riječ o bezličnosti, odnosno o svojevrsnoj neutralizaciji lica, vidi se po tome što u takve rečenice ne možemo uvrstiti zamjenicu, a da se značenje ne promjeni“. (Silić, Pranjković, 2007: 318)

Objekt u akuzativu

U drugom dijelu *Skladnje* Veber, u poglavlju o akuzativu, navodi i neosobne glagole *boli me, ide me, mèrzi me, svèrbi me* (Veber, 2005: 24) i sl. koji zahitiavaju akuzativ osobe (objekt), a stvar koja uzrokuje taj osjećaj mora biti imenica u nominativu. Primjerice:

(11) *Boli vlahinju peta, da nečešlja vune.* (Veber, 2005: 25)

(12) *Svèrbe ga ledja.* (Veber, 2005: 25)

U tim su primjerima *vlahinja* i *on (ga)* osobe u akuzativu, a *peta* i *leđa (ledja)* stvari u nominativu.

Glagol *moći* u 3. osobi jednine prezenta srednjega roda dolazi i s infinitivom. Tada taj infinitiv, ako se radi o prijelaznom glagolu, može imati objekt u akuzativu pa *se može se* shvaća kao neosobni glagol.

(13) *Mene se može samo povrijediti.* (Katičić, 2002: 107)

Objekt u dativu

Veber u *Skladnji* navodi neosobne glagole koji zahtijevaju objekt u dativu, a to su: *činiti se, desiti se, dogoditi se, graditi se, goditi se, grustiti se, hotěti se, nehtěti se, prividěti se, prohtěti se, sbiti se, smučiti se, snužđiti se, viděti se*. Primjerice:

(14) *Sve joj se je činilo, da ju zove kralj.* (Veber, 2005: 29)

U tom je primjeru *ona (joj)* osoba koja stoji u dativu. Također, glagol *biti* u neosobnom liku zahtijeva objekt u dativu, iako je ta osoba neizrečena.

(15) *Bolje je (čovjeku) i ranjenu nego ubijenu biti.* (Veber, 2005: 30)

Katičić za glagole *trebati* i *valjati* navodi da se upotrebljavaju neosobno ako se koriste u značenju ograničenja slobodnu ostvarivanju i traže objekt u dativu, što tvrdi i Veber. On za glagol *trebati* i *ne trebati* tvrdi da se mogu koristiti i u osobnom i neosobnom smislu, te u oba slučaja zahtijevaju dativ osobe (koja što treba), a stvar (koju osoba treba) stoji u neosobnom liku u genitivu.

(16) *Ovakih je ljudi trebalo narodu Izraelskomu, da bi ga za nešto vrěme malo podigli.* (Veber, 2005: 30)

U tom je primjeru sintagma *narod izraelski* u dativu i predstavlja osobu koja što treba, a *ljudi* stvar u genitivu koju tko treba. Katičić spominje da i još neki neosobni glagoli koji označuju raspoloženja i duševna stanja otvaraju mjesto objektu u dativu, a to su: *laknuti, sinuti, odlanutu, svanutu, sijevnutu, smučiti se, smrknutu se, zgaditi se i smutiti se*.

(17) *Najednom kao da mu je sinula misao.* (Katičić, 2002: 117)

Objekt u genitivu

Za glagole *imati* i *neimati*, kad stoje namjesto pomoćnog glagola *biti*, Veber objašnjava da se slažu uz objekt u genitivu i tada se uzimaju kao neosobni.

(18) *Kad ima hlěba, neima soli, a kad ima soli, neima hlěba.* (Veber, 2005: 42)

Glagol *imati* u tom primjeru znači *biti*, a *hlěb* i *sol* su objekti u genitivu. Katičić uz glagol *imati* dodaje i *morati* te navodi da se, kad se ta dva glagola obezliče povratnom zamjenicom *se*, izrična rečenica mora preoblikovati u infinitiv.

(19) *Ima se znati da on poznaje Simeona.* (Katičić, 2002: 497)

No moguće je da se izrična rečenica ne preoblikuje u infinitiv ako se glagoli *morati* i *imati* upotrijebe bezlično bez povratne zamjenice *se*. Neosobni glagol *nestati* također zahtijeva objekt u genitivu:

(20) *Valja da je nestalo vode ili đervah.* (Veber, 2005: 42)

Preoblika obezličenja

Katičić u svojoj Sintaksi govori i o preoblici obezličenja koja se „može vršiti na neprelaznom glagolu koji nije povratan kad stoji u trećem licu množine i nije mu izrečen vršilac radnje“ (Katičić, 2002: 158). Primjerice:

(21) *U pustinji jašu na devama.* -> *U pustinji se jaše na devama.* (Katičić, 2002: 158)

(22) *Srijedom idu na sajam.* -> *Srijedom se ide na sajam.* (Katičić, 2002: 158)

U hrvatskom se književnom jeziku preoblika može provesti i kod prijelaznih glagola kad je objekt u akuzativu, a nije izrečen subjekt. Tu se obezličenje razlikuje od pasiva jer objekt tada ne postaje subjekt, već ostaje objekt u akuzativu. Glagol se obezličuje tako da se 3. osoba množine zamjeni 3. osobom jednine i doda enklitični akuzativ povratne zamjenice *se*. Katičić pak napominje da se obezličenje tada ne provodi u pomnije dotjeranom hrvatskom književnom jeziku.

(23) *Zidaju kuću.* -> *Zida se kuću.* (Katičić, 2002: 159)

Prijelazni glagoli koji uz sebe imaju proširak u instrumentalu (*činiti, načiniti, učiniti, napraviti, stvoriti, roditi, imenovati, izabrati, postaviti, namjestiti*) pri obezličenoj zadržavaju svoj proširak u instrumentalu.

(24) *Priznaje se nasljednikom svoga oca.* (Katičić, 2002: 109)

Silić i Pranjković navode kako obezličenje „često zahvaća one glagole koji označuju stanja ili procese što se odvijaju mimo volje vršitelja“ (Silić, Pranjković, 2007: 317). Već spomenuti primjer iz članka Sande Ham *Već je bilo postavljeno za kavu i kolače* mogao se izreći na drugi način – *Već je postavio za kavu i kolače*. Subjekt je u potonjoj rečenici *netko* (+živo, +ljudsko) i sročan je s predikatom. Neosobnom preoblikom predikat se preobličuje u nesročni, neosobni oblik u 3. osobi jednine srednjega roda. Preoblikom je zahvaćen samo predikat, a drugi rečenični dijelovi nisu. „Nesročnost predikata i nepopunjeno mjesto izravnoga objekta (iako su glagoli prijelazni), onemogućuje izricanje subjekta/trpitelja, obilježenoga za pasiv“ (Ham, 1999: 13).

Literatura

- Babić, S., Težak, S., 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika, priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Zagreb: Školska knjiga
- Ham, S., 1998. *Jezik zagrebačke filološke škole*, Osijek: Knjižnica Neotradicija
- Ham, S., 1999., *Neosobne rečenice s predikatom tvorenim glagolskim pridjevom trpnim*, u: *Jezikoslovlje*, god. II, br. 2.-3., Osijek, str. 3. – 15.
- Ham, S., 1998. *Osoba, osobno, neosobno*, u: *Jezik*, god. 46., br. 3, Zagreb, str. 94. – 103.
- Ham, S., 2006. *Povijest hrvatskih gramatika*, Zagreb: Nakladni zavod Globus,
- Ham, S., 2005. *Subjekt i izravni objekt u pasivnoj i neosobnoj rečenici*, u: *Književna revija* (tematski dvobroj: Osječki jezikoslovci i hrvatisti), volumen 45., br. 3.-4., Osijek, str. 48. – 64.
- Jonke, Lj., 1971. *Veberova „Skladnja ilirskoga jezika“ – prva naša sintaksa*, u: *Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća*, str. 147 – 160, Zagreb: Matica hrvatska
- Katičić, R., 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: HAZU, Nakladni zavod Globus
- Kučanda, D., 1999. *Imaju li meteorološke predikacije subjekt?*, u: *Filologija*, knjiga 33, Zagreb, str. 75. – 91.
- Pranjković, I., 1993. *Adolfo Veber Tkalčević*, Zagreb: Zavod za znanost o književnosti
- Silić, J., Pranjković, I., 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga
- Tafra, B., 2000. *Lice i osoba*, u: *Jezik*, god. 47., broj 3., Zagreb, str. 95 – 103.

- Veber Tkalčević, A., 2005. *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
- Veber Tkalčević, A., 1876. *Slovnica hrvatska za srednja učilišta*, Zagreb, troškom pisateljevima